

de meent

Meenten (onoverg.; meentte, heeft gemeent), afgeleid van 'meent' (v.) [~ Eng. *the commons*, werkw. *commoning*], **1** gebruik maken van een onverdeeld gemeenschappelijk bezit, zoals dat vanaf de twaalfde eeuw voorkwam in de vorm van 'gemene gronden'; **2** gebruik maken van gemeenschappelijke hulpbronnen door leden van een groep of samenleving; **3** kleinschalige utopische initiatieven nemen met een groep actieve deelnemers die samen een gemeenschap vormen (Hans Achterhuis).

Hans Achterhuis

de meent

Een vitale utopie

**de>>>>
meent**

Dit essay verschijnt bij de lancering van uitgeverij
De Meent en is gratis verkrijgbaar in de boekhandel

Vormgeving omslag: Charlotte Gramberg
Omslagillustratie: Dave Cutler
Vormgeving binnenwerk: ZetSpiegel, Best

© 2021 Hans Achterhuis

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

ISBN 978 90 831 1258 9
NUR 320

www.uitgeverijdeemeent.nl

Inhoud

1	Een vakantieherinnering	7
2	Het beperkte gebruik van de meent	11
3	Filosofische achtergronden	16
4	Een terminologische zoektocht	19
5	Gemeenschappelijk en privaat eigendom	22
6	Het oerboek van de utopie	25
7	De academische meent	30
8	Hof van Twello	33
9	De utopische meent	38
	Gebruikte literatuur	40
	Over Hans Achterhuis	42
	Over uitgeverij De Meent	43
	De boeken van De Meent	45

‘Kom op mensen, kunnen we nog een heel klein beetje
utopisch denken?’
– Rutger Bregman in gesprek met Hans Achterhuis

Een vakantieherinnering

In de zomer van 1985 wandelden mijn vrouw en ik in het Franse Nationale Park van de Queyras in de zuidelijke Alpen. In dit hooggelegen, woeste gebied zijn mensen in de loop der eeuwen altijd sterk op elkaar aangewezen geweest om te kunnen overleven, las ik in onze wandelgids. Er bestonden dan ook vanouds allerlei – vaak ongeschreven – regels met betrekking tot water en grond.

Zo waren de bossen steeds in hun geheel gemeenschappelijk eigendom geweest. Zelfs toen het gebied in de late Middeleeuwen officieel onder het Franse koningshuis kwam, werd er nauwkeurig vastgelegd dat geen enkele ambtenaar van de koning recht had op enige exploitatie van de bossen. Die bleven enkel beschikbaar voor de plaatselijke gemeenschappen die er voor hun overleven van afhankelijk waren. In de moderne Queyras heeft men, vooral op economisch en toeristisch gebied, een aantal van de oude gemeenschappelijke regelingen in ere gehouden.

Het gaat mij in dit voorbeeld niet zozeer om de manier waarop die regelingen precies werkten, maar om de vraag wat de gemeenschappelijkheid in de Queyras betekende voor het gedrag van toeristische wandelaars. Je kon er nog overal vrij kamperen en gebruik

>>>> 7

maken van het schone bergwater. Mijn vrouw en ik merkten dat deze vrije en gedeelde toegankelijkheid automatisch een houding van behoedzaamheid, verantwoordelijkheid en onderling vertrouwen opriep bij onszelf.

We verspreidden bij het kamperen geen afval. We zorgden ervoor dat we het water niet vervuilden, omdat anderen het na ons moesten kunnen gebruiken, ja zelfs drinken. En het afval dat we hadden – wij hielden vast aan onze dagelijkse kopje wijn – sjouwden we zelf naar beneden, of we lieten het achter bij een berghut of dorp waar we langskwamen. Voor ons was dit een nieuwe ervaring, totaal verschillend van de manier waarop we thuis ons afval braaf scheidde, dankzij de publieke voorzieningen, of op een officieel kampeerterrain gebruik maakten van overal geplaatste vuilnisbakken.

Dat het bij de gemeenschappelijkheid in de Queyras om iets anders ging dan om publieke voorzieningen, werd ons ook snel duidelijk. Op één plaats tijdens onze hele trektocht was het namelijk een grote troep. Bij een bergmeer dat vanaf een parkeerplaats met een dagwandeling bereikbaar was, lag veel weggegooid afval. Men had er weliswaar een aantal goed afsluitbare vuilnisbakken geplaatst, maar die waren kennelijk vol en er was afval naast gegooid. De vuilnisbakken suggereerden dat de overheid hier verantwoordelijk was. Op alle andere plaatsen deelden de wandelaars de verantwoordelijkheid met elkaar, maar hier moest de overheid er maar voor zorgen dat de vuilnisbakken niet te vol werden.

Het betreft hier veel meer dan zomaar een vakantieherinnering. Er staan twee houdingen tegenover elkaar die in essentie teruggaan op een oude tegenstelling tussen de rechtsgeleerde Hugo de Groot (1583-1645) en de filosoof John Locke (1632-1704) over het begrip gemeenschappelijk eigendom.

Hugo de Groot maakt een tegenstelling tussen actieve en passieve rechten. Een passief recht houdt in dat men van iemand anders iets moet krijgen, terwijl een actief recht de vrijheid verschaft om zelf te handelen. Bij een passief recht ligt de nadruk op het feit dat men in de positie verkeert om iets van een ander te verwachten: deze heeft de plicht om iets te verrichten of te verschaffen. Bij een actief recht ligt de nadruk veel meer op de soevereiniteit en de vrije morele keuze van de rechthebbende. Een actief recht drukt uit dat een persoon soeverein is over een zeker deel van de wereld. Passieve rechten zijn meestal op individuen gericht, actieve rechten nodigen uit tot gezamenlijk handelen.

Zowel voor De Groot als voor Locke is het recht op eigendom een actief recht. Maar omdat De Groot geen gemeenschappelijk eigendoms- of gebruiksrecht kent, blijft zijn actieve recht beperkt tot het feit dat iemand gebruik kan maken van zijn eigen privé-eigendom. Het recht op overleven is voor De Groot daarentegen een passief recht. Mensen hebben het recht om iets te ontvangen van de staat of van de liefdadigheid.

Volgens Locke hebben mensen juist een actief recht op gemeenschappelijk bezit of gebruik. Ze zijn geza-

menlijk soeverein over en moreel verantwoordelijk voor hun leven in de wereld die ze met elkaar delen.

Publieke voorzieningen zijn gebaseerd op passieve rechten. Men heeft er alleen recht op om iets te ontvangen, maar niet om actief mee te praten of gezamenlijk verantwoordelijkheid te dragen voor de inrichting en het beheer van de publieke ruimte. De gemeenschap kan niet voortbestaan zonder gedeelde verantwoordelijkheid. Waar deze verdwijnt, verandert persoonlijke verantwoordelijkheid in een collectieve voorziening.

2

Het beperkte gebruik van de meent

De filosofische ideeën die John Locke ontwikkelt over de gemeenschappelijke erfenis van de mensheid, zijn genereus en inspirerend. Hij ontleent ze regelrecht aan de praktijk van *the commons*, de gemeenschappelijke gronden die in zijn tijd in Engeland weliswaar bedreigd werden, maar nog steeds bestonden als een overblijfsel uit de Middeleeuwen. Die ideeën worden echter levensgevaarlijk wanneer ze voor de totale maatschappij moeten gelden en van bovenaf opgelegd worden.

Dat gebeurt twee eeuwen na Locke in het denken van Karl Marx (1818-1883), die het communisme beschrijft als een totalitair systeem. De visie van Marx verschilt fundamenteel van de traditionele *commons*: die hadden enkel betrekking op een deel van de werkelijkheid, niet op de totale maatschappij. Dat gold niet alleen voor het gebruik van gedeelde gronden, maar ook voor de gemeenschap van mensen die er gebruik van maakten. *The commons* waren nooit bepalend voor het bestaan van een grote, ongedifferentieerde groep mensen.

Toen mijn vrouw en ik rondtrokken in de Queyras, hadden we als toeristische wandelaars een beperkt recht om bossen en bergen te gebruiken. We konden

vrij over de paden lopen, vruchten plukken om te eten, water uit beekjes halen om ons te wassen en te drinken. Hiertegenover bestond de actieve plicht om de natuur te bewaren. Dat was helemaal niet moeilijk. Meestal kampeerden wij met ons tentje in de eenzaamheid en hoefden we weinig of niets op te ruimen. Wat daarentegen niet mocht, was vruchten plukken om die te verkopen of te bewaren. Het was niet toegestaan om een helling vol bosbessen kaal te plukken om thuis jam te maken.

Natuurlijk praat ik vol nostalgie over een lang vervlogen tijd. Ik weet niet of de Queyras inmiddels is ontdekt door het massatoerisme. Wat ik wel weet, is dat er in een vergelijkbare situatie in het huidige Zweden helaas ernstige beperkingen moeten worden opgelegd, omdat moderne toeristen verkeerd begrijpen wat de logica van *the commons* inhoudt.

In Zweden heet deze praktijk van oudsher *allemansrätten*: iedereen heeft vrij toegangsrecht tot de natuur en mag deze vrij gebruiken. In de Nederlandstalige informatiefolder waarin de Zweedse Nationale Raad voor Natuurbehoud dit toelicht, is te lezen dat iedereen vrij kan wandelen door bos en heide. Mensen mogen overal gevallen takken en hout sprokkelen, zwemmen en varen in rivieren en meren, op zoek gaan naar paddenstoelen, bessen en bloemen om te plukken, tenzij deze uitdrukkelijk beschermd zijn.

Het *allemansrätten* is duidelijk een inclusief recht: iedereen mag gebruik maken van de ruimte. Het is bezoekers toegestaan andermans grondgebied te voet of per ski te doorkruisen. Ze mogen zelfs omheinde

zones oversteken, zolang ze de omheining maar niet beschadigen. Het eigendomsrecht van de grond is zelden exclusief: eigenaren hebben niet het recht om bezoekers buiten te sluiten. Het is voor particulieren verboden om borden met opschriften als *Tillträde förbjudet* (Verboden toegang) of *Privat område* (Privé-terrein) op te stellen zonder toestemming van de bevoegde autoriteiten.

Al deze open gemeenschappelijkheden staan tegenwoordig in Zweden steeds meer onder druk. Het Ministerie van Milieubescherming stelt dat 'het allemansrecht door veel toeristen foutief wordt uitgelegd met de definitie dat alles aan allen behoort en iedereen dus kan doen en laten wat hij wil'. Afval en rommel worden in de natuur achtergelaten, sportvissers halen met netten veel meer vis uit de beken dan ze kunnen verorberen, vruchten en bloemen uit particuliere tuinen worden massaal weggeplukt. Het Ministerie benadrukt dat het allemansrecht 'niet alleen vrijheid biedt, maar ook een bijzondere verantwoordelijkheid met zich meebrengt tegenover medemensen en tegenover dieren en planten'.

Helaas wordt er vandaag de dag nauwelijks geluisterd naar de richtlijnen van het Ministerie. Er moeten zelfs natuurgebieden worden afgesloten voor vrij toerisme.

Ook in het middeleeuwse Europa stonden de meenten of gemeenschappelijke gronden niet zomaar open voor iedereen die er zoveel mogelijk uit wilde halen. Bij de verschillende soorten meenten lag de nadruk steeds op het *gebruiksrecht*. Hierdoor werd

gegarandeerd dat de gebruikers van de meent konden overleven. De meent was dat deel van de omgeving dat buiten iemands huisdrempel en persoonlijke eigendom lag, maar waarop hij een erkend gebruiksrecht bezat. Dit recht betekende dat hij de meent kon gebruiken om in zijn levensonderhoud te voorzien, maar nooit om er winst mee te maken.

Niet alles was voor iedereen een meent. Noch de wildernis, noch het eigen huis, noch het eigen bezit behoorde ertoe. De meent bleef beperkt tot een duidelijk afgegrensd deel van de omgeving, waarbij het gewoonterecht vereiste dat dat deel met eerbied werd behandeld door de gemeenschap.

Wat oorspronkelijk een ongeschreven gewoonterecht was, werd tegen het eind van de Middeleeuwen langzamerhand zwart op wit vastgelegd. In die tijd werden er in Engeland vier soorten *commons* onderscheiden: *common of piscary*, *common of turbary*, *common of estover* en *common of pasture*. Respectievelijk het recht om te vissen, om turf als brandstof te steken, om hout uit de bossen te halen (voor landbouwgereedschap of afrastering) en om het vee te weiden.

Dat het om een gebruiksrecht ging, komt in bovenstaande opsomming al enigszins naar voren. Een middeleeuwse definitie van het begrip *commons* maakt dit aspect nog duidelijker. Het recht op *commons* wordt omschreven als:

een recht dat één of meer personen hebben om een deel van wat de grond van een ander opbrengt in

gebruik te nemen [...] een recht om van de opbrengst van de grond gebruik te maken, waarbij het recht van de grond bij iemand anders berust en niet bij de persoon die gemeenschap opeist.

Daarnaast waren er meenten die gezamenlijk bezit waren, maar ook hier gold in de eerste plaats dat ieder lid van de gemeenschap een beperkt gebruiksrecht had. Eigendom was in geen geval exclusief, zoals Hugo de Groot dat formuleerde.

Gert Jan Jansen, wiens Hof van Twello ik straks zal bespreken als een eigentijdse meent, benadrukt dat het in de meent traditioneel altijd ging om een actief en betrokken recht. In Gelderland en Overijssel hadden de leden van een meent, net als in Zweden, het recht om het land van de (vaak adellijke) grootgrondbezitters te gebruiken voor specifieke zaken waarover overeenstemming was met de eigenaren. Maar ze moesten er wel wat voor terugdoen: de sloten en wegen onderhouden, het landschap beheren en zich houden aan de afgesproken regels en bepalingen. De ouderwetse benaming van ‘veldwachter’ vindt volgens Jansen zijn oorsprong in deze regelingen over de meent.

3

Filosofische achtergronden

Mijn zoektocht naar de geschiedenis en toekomst van de meent begon bijna vier decennia geleden. Het woord zelf gebruikte ik toen nog niet. Pas langzaam kwam het in mijn vizier als vertaling van *the commons*. Eerst moest ik dat voor mij onbekende Engelse begrip nog uitdiepen. Toen ik daar langzaam maar zeker greep op kreeg, moest er ook een vertaling voor gevonden worden. Uiteindelijk leek de meent het meest in aanmerking te komen, maar daarvoor moest ik de lading van dat oer-Nederlandse woord wel moderniseren, oprekken en uitbreiden.

In de herfst van 1982 verbleef ik enige tijd aan de Universiteit van Berkeley. De kritische denker Ivan Illich, die toen mijn inspirator was, had mij uitgenodigd om bij te dragen aan het onderwijs dat hij daar gaf. Via Illich kwam ik in contact met een aantal Californische milieugroepen die een heel scala aan activiteiten ontplooiden: van lezingen, discussies en manifestaties tot spectaculaire acties. Zo ketende iemand zichzelf aan een rots bij een rivier om de bouw van een stuwdam te verhinderen.

Al deze activiteiten vonden plaats onder een algemene noemer: *the recovery of the commons*. Het ging hier om de herovering van... ja, van wat eigenlijk?

Wat waren die *commons* waar ze het steeds over hadden? Ondanks intensieve gesprekken werd het mij in die herfst nauwelijks duidelijk wat het begrip precies inhield en wat de relevantie ervan was voor een op het milieu gerichte maatschappijkritiek.

Helemaal in de lijn van die jaren ging ik het werk van Karl Marx bestuderen. Ook al duikt het woord *commons* zelden expliciet op in zijn werk, het thema vormt de achtergrond van zijn hele filosofie, die niet voor niets als communisme bekend staat. De praktijk van de *commons* functioneert bij Marx als een kritische maatstaf om de huidige kapitalistische maatschappij te beoordelen en biedt een uitzicht op een toekomstige samenleving op basis van gemeenschappelijkheid.

Van januari 1842 tot maart 1843 werkte de jonge Marx als journalist bij de *Rheinische Zeitung*. Hij was in die tijd nog sterk idealistisch gericht en geloofde in een verzoening via de staat tussen algemeen belang en privébelang. Maar toen werd hij scherp geconfronteerd met de materiële en economische werkelijkheid: hij werd getroffen door het feit dat er steeds meer aanklachten en processen kwamen vanwege houtdiefstal in de bossen. Tijdens de Landdag werd er volop gedebatteerd over een wet op de houtdiefstal die hieraan een eind moest maken. Bij die debatten klaagden de grootgrondbezitters luidkeels over de morele degradatie van het landvolk: die mensen stalen er maar op los en leken het verschil tussen mijn en dijn niet meer te kennen.

In zijn artikelen hierover liet Marx zien dat het in

deze zaak niet zozeer ging om een individuele morele kwestie, als wel om een maatschappelijke belangenstrijd. De mensen die hout uit de bossen wegnamen, deden dit op grond van een zeer oud gemeenschapsrecht. Dit stond het sprokkelen van hout toe, zelfs in de bossen die formeel privébezit waren. Aan dit gewoonterecht wilden de bouseigenaren een einde maken via een nieuwe wet op de houtdiefstal. Marx signaleerde dat het hout meer begon op te brengen op de markt. Grondeigenaren kregen dus een groter economisch belang bij hun bossen en wilden die tot exclusief privé-eigendom maken.

Belangrijk voor mijn vervolg is dat Marx in zijn artikelen over deze zaak niet alleen pleitte voor het handhaven van het oude gemeenschapsrecht in zijn eigen tijd, maar ook de historische legitimatie van het privé-eigendom van de bossen ter discussie stelde. Hij hield er uitdrukkelijk aan vast dat het dode hout dat het bos zelf afstootte, gemeenschapsbezit was waarop het landvolk recht kon doen gelden:

Wanneer iedere aantasting van het eigendom zonder onderscheid, zonder nadere aanduiding diefstal is, is dan niet alle privé-eigendom diefstal? Sluit ik niet door mijn privé-eigendom iedere derde van dit eigendom uit? Tast ik daardoor niet zijn eigendomsrecht aan?

Een terminologische zoektocht

Voordat ik dieper de filosofie in duik, sta ik kort stil bij de begrippen waarmee we de problematiek die Marx aan de orde stelt, kunnen duiden. Wat zijn de historische *commons* nu precies? Over welk soort recht spreekt Marx in het laatste citaat?

Een eenvoudige definitie levert de nodige problemen op. Want het thema waar het om draait, berust op de vooronderstelling dat er vroeger een wijze van leven en produceren bestond die fundamenteel afwijkt van wat wij als moderne mensen gewend zijn. De praktijk van *the commons* is zover achter onze hedendaagse horizon verdwenen dat wij niet eens over een goed woord beschikken om het fenomeen aan te duiden.

Sterker nog, het is zo vreemd en minderwaardig geworden, stelt Illich, dat we het alleen met een pejoratieve term lijken te kunnen benoemen: 'gemeenschap'. Dat is de letterlijke vertaling van het Duitse begrip *Gemeinheit*, waar ik in het verleden na overleg met Illich voor koos. Die keus sloeg niet aan bij het publiek dat ik op het oog had. Ik ging dus verder zoeken naar een betere, meer aansprekende term. Voorlopig zou ik het in mijn filosofische beschouwingen, bij gebrek aan beter, over gemeenschap en gemeenschappelijkheid hebben.

‘Gemeen’ stemt overeen met het Latijnse *communis*. Het komt voort uit de Indo-Europese woordstam *mei*, wat ‘ruilen, uitwisselen’ betekent. Oorspronkelijk staat *mei* voor iets wat verschillende personen afwisselend toekomt. We vinden het terug in het Duitse *All-mei(n)de* en natuurlijk in het Nederlandse ‘meent’, de gezamenlijk gedeelde weidegrond. Maar het ging meestal om meer dan een plek om beesten te weiden. Op de gemeenschappelijk gedeelde grond kon men ook heideplaggen steken voor bemesting, turf of hout als brandstof halen en kruiden en vruchten verzamelen.

Als weide was de meent slechts een van de vele gemeenheden. De gemeenschappelijke rechten van mensen strekten zich veel verder uit dan het gebruik van bepaalde stukken grond, heiden en bossen. Het historische woord ‘meent’ lijkt hier voorlopig te beperkt om aan te geven wat er voor dorpsgemeenschappen op het spel stond.

Over het Duitse begrip *Gemeinheit* stelt Illich:

De betekenisverandering die dit woord in de loop der tijden heeft doorgemaakt, weerspiegelt de fundamentele verandering die het menselijk bestaan heeft ondergaan.

Dat geldt ook voor het Nederlands. De betekenis van het woord ‘gemeen’ heeft zich sinds de Middeleeuwen onmiskenbaar in negatieve zin ontwikkeld: van ‘algemeen’ en ‘gewoon’ tot ‘zonder waarde’ en uiteindelijk zelfs ronduit ‘slecht’, aldus Van Dale. In de Middeleeuwen had het woord nog de positieve betekenis die

ik hierboven al aanduidde. Denk bijvoorbeeld aan de Broeders van het Gemene Leven, de kloosterorde van Geert Groote die in de veertiende eeuw de grondlegger was van de Moderne Devotie.

Iets negatiever wordt de betekenis al in de uitdrukking ‘gemeen soldaat’ of ‘gemeen matroos’: dat is volgens Van Dale iemand ‘zonder enige rang’. Diezelfde connotatie klinkt ook door in ‘het gemene volk’ uit de negentiende eeuw: die term was niet positief bedoeld. In onze eigen tijd heeft het woord ‘gemeen’ een ronduit pejoratieve betekenis gekregen: ‘laag, slecht, min’. Een ‘gemene streek’ is op geen enkele manier ‘algemeen’ of ‘gewoon’ te noemen: het is een ‘rotstreek’ van een specifieke persoon die zich verre houdt van het gemeenschappelijk belang. De oorspronkelijke positieve betekenis is hier helemaal uit het zicht verdwenen.

Deze betekenisverandering loopt parallel aan het verdwijnen van de gemeenheid in het filosofisch vertoog van de Moderne Tijd, ruwweg vanaf 1800. In het navolgende ga ik proberen het oude begrip in ere te herstellen en van een moderne betekenis te voorzien. Langs deze weg kunnen we ontdekken wat er in de afgelopen twee eeuwen verloren is gegaan en wat allerlei groepen en sociale bewegingen proberen te heroveren.

Gemeenschappelijk en privaat eigendom

In veel filosofische en economische overzichten staat de eerdergenoemde denker John Locke bekend als de voorvechter van het moderne, op arbeid berustende, kapitalistische privé-eigendom. Dat is niet onjuist, maar het miskent het belang van het traditionele gemeenschappelijke eigendom waar hij ook aan vast wilde houden. In het beroemde vijfde hoofdstuk van zijn *Second Treatise of Government* (1689) komen bijvoorbeeld de termen *commons* en *use* zeker zo nadrukkelijk voor als *property* en *labour*, die in hun onderlinge relatie dit hoofdstuk beroemd hebben gemaakt.

In een uitleg van Genesis 1:29, 'En God zei: Zie, ik geef u al het zaaddragend gewas op de gehele aarde en al het geboomte waaraan zaaddragende vruchten zijn', erkent Locke dat God hier het eigendomsrecht aan Adam geeft. Volgens hem gaat het echter niet om een exclusief privébezit van een enkel mens, maar om 'een recht dat gemeenschappelijk was aan de hele mensheid'. Dit gemeenschappelijke bezit van de aarde is het fundamentele uitgangspunt van Locke's filosofie. Hij formuleert het als een gebruiksrecht voor ieder mens:

het recht om gebruik te maken van voedsel en beschutting en van de andere gemakken van het leven, waarvoor God de materialen in zo grote overvloed voor hem beschikbaar stelde.

We kunnen hier een onderscheid maken tussen inclusieve en exclusieve rechten. Bij exclusieve rechten heeft de eigenaar het recht om anderen buiten te sluiten, zodat hij alleen van zijn bezit kan genieten. Het gemeenschappelijk eigendom van *the commons* kan daarentegen als een inclusief recht worden omschreven. Het is een recht om niet uitgesloten te worden, om deel te hebben aan en gebruik te maken van de gemeenschap.

Eigendom wordt bij Locke nooit iets absoluuts dat exclusief bezeten en gebruikt kan worden. Ieder privé-eigendom wordt steeds ingeperkt door het oorspronkelijke inclusieve gemeenschappelijke recht van de hele mensheid.

Op dit punt botst Locke met de eigendomstheorie van onze landgenoot Hugo de Groot. Die weet ook best dat er altijd sprake was van gemeenschappelijk eigendom, maar hij stelt dit voor als een kwestie uit een ver verleden die we als moderne mensen moeten afwijzen. Eigendom wordt door hem geherdefinieerd als een uitsluitend exclusief recht:

Eigendom (dominium) betekent een bijzonder soort eigenaarschap (proprium), zodat het op absolute wijze het bezit van dezelfde zaak door iemand anders uitsluit.

Voor zover De Groot 'gemeenschappelijk eigendom' nog erkent, blijkt het te gaan om eigendom 'dat verschillende personen gezamenlijk hebben, volgens een wederzijdse overeenkomst, waardoor alle andere personen buitengesloten worden.' Dit soort eigendom, dat zichtbaar wordt in de Verenigde Oost-Indische Compagnie, heeft niets meer te maken met de traditionele gemeenschap die was gebaseerd op inclusief gebruiksrecht, waarbij men uitging van de utopische gedachte dat de aarde aan de gezamenlijke mensheid toebehoorde.

Het oerboek van de utopie

In 2016 was het vijfhonderd jaar geleden dat *Utopia* verscheen, het beroemde boek van de Engelse humanist, jurist, filosoof en staatsman Thomas More. Omdat ik al jaren over utopieën gepubliceerd had, werd ik in dat jubileumjaar bedolven onder uitnodigingen voor lezingen, artikelen, congressen en andere activiteiten. Ik schreef ook het boek *Koning van Utopia*, verwijzend naar de tekst van More, en aan het eind van mijn betoog kwam ik tot een nieuw begrip: de utopische meent.

Utopia is het oerboek van de utopie en bestaat uit twee delen. Het eerste deel is een gesprek tussen humanisten die onder meer van gedachten wisselen over de onteigening van gemeenschappelijke gronden, ofte wel de beruchte *enclosure of the commons*. Die gronden werden in de vijftiende en zestiende eeuw omheind (*enclosed*) door grootgrondbezitters, met het gevolg dat kleine boeren werden beroofd van hun bestaansmogelijkheden. Dat proces speelde zich af in de tijd dat More zijn boek schreef en het riep veel verzet op.

In het tweede deel van *Utopia* geeft More een commentaar op de *enclosure of the commons* in de vorm van een beschrijving van het land Utopia 'waar alles van iedereen is [en] waar, hoewel niemand iets bezit,

toch iedereen rijk is'. Ik begin met de beroemde passage waarin Rafaelo Babellario, de verteller, beschrijft wat er plaatsvond in het Engeland van het begin van de zestiende eeuw:

Uw schapen, die altijd zo mak waren en zich met zo weinig eten tevreden stelden, zijn nu opeens zo vraatzuchtig geworden, zo onstuitbaar, zegt men, dat ze de mensen zelf op zijn gaan eten, en hun akkers, huizen en dorpen overal met de grond gelijk maken. Ik bedoel dit: als er in een bepaald deel van het rijk fijnere en dus duurere wol wordt geproduceerd, dan komen daar de hoge heren en zelfs een paar abten, heilig en wel, meteen in actie. In hun ogen was de pacht en de eeuwenoude opbrengst van het land toch al niet meer voldoende, in ieder geval niet genoeg om hun egoïstische, onproductieve en luxueuze levensstijl in stand te houden en het algemeen belang volstrekt te negeren, als ze dit al geen schade toebrengen. Dus pikken ze nu alle akkers in, zetten grote hekken om hun nieuwe weilanden, slopen de huizen, verwoesten de dorpen, maar laten wel de kerk staan want ze moeten hun schapen toch ergens stallen.

In dit schrijvende beeld van de hoge heren die de levensvoorwaarden van hele gemeenschappen vernietigen, omdat de prijs van de wol hoog is, ligt een mondiale geschiedenis van het begin van het kapitalisme samengebond. Marx verwijst hier in *Das Kapital* (1867) naar, waar hij schrijft over 'de oorspronkelijke

accumulatie' van kapitaal. Wat er in Europa gebeurde, vond ook wereldwijd plaats bij de verovering van koloniën. Overal moesten gemeenschappelijke activiteiten en bezittingen van de gekoloniseerde volken plaatsmaken voor loonarbeid en privé-eigendom.

Marx had gelijk toen hij vijftientig jaar eerder in de *Rheinische Zeitung* schreef over de houtproblematiek. Er was inderdaad sprake van diefstal, maar dan niet door de boeren die hout sprokkelden, maar juist door de bouseigenaren die hen daarvan beschuldigden. De historicus Peter Linebaugh noemt zijn grote studie over de wereldwijde strijd om *the commons* niet voor niets *Stop, Thief!*.

Terug naar de oertekst *Utopia*. Thomas More suggereert dat zijn schets van de solidaire samenleving van het eiland Utopia een einde zou kunnen maken aan deze wantoestanden. Ik kan het immense cultuurhistorische belang van deze tekst niet genoeg benadrukken.

Allereerst heeft dat te maken met de titel van het boek. Die danken we aan onze landgenoot Erasmus, de boezemvriend van More. Erasmus had in Leuven de supervisie over het drukken van de tekst. More had al eerder een werktitel bedacht: *Nusquam*, wat als 'nergens' vertaald kan worden. Erasmus bedacht het nieuwe woord *Utopia*. Het staat niet alleen voor *outopia*, dat 'geen plaats' betekent, maar ook voor *eutopia*, 'de goede plaats'. Beide betekenissen van het woord utopie, die nog steeds bestaan, komen in de tekst naar voren. Het gaat zowel om een ijdel droombeeld, een fantasie, als om de schets van een ideale maatschappij die gerealiseerd kan worden.

Het dubbelzinnige begrip utopie heeft onze westerse geschiedenis diepgaand bepaald. De betekenis *eutopia*, ‘de goede plaats’, wordt zichtbaar in het vooruitgangsgeloof dat sinds de Verlichting de westerse cultuur is gaan bepalen. Verhalenderwijs begeleiden veel utopieën de filosofische beschrijvingen van een betere, toekomstige wereld. In het herdenkingsjaar van *Utopia* kreeg ik een lijst onder ogen van niet minder dan 1400 utopieën die sinds het boek van More verschenen zijn.

Op het Rode Plein in Moskou staat een herdenkingsmonument voor Thomas More. Het is de ironie ten top: de communistische poging om *the commons* voor de hele maatschappij te laten gelden, loopt dood in het totalitarisme. Dat is in de kern al in *Utopia* aanwezig. Het citaat over Utopia als het land ‘waar alles van iedereen is [en] waar, hoewel niemand iets bezit, toch iedereen rijk is’, loopt vooruit op het communisme van Marx. Wie met deze woorden in zijn achterhoofd de tekst van More leest, zal ontdekken dat het hier gaat om een onleefbare samenleving. Er bestaat geen enkele privacy voor de inwoners, de autoriteiten regelen al hun gaan en staan.

Dat iedere radicaal-utopische samenleving eigenlijk een *dystopie* is – letterlijk een ‘slechte plaats’, een samenleving waar niemand wil leven – was voor mij een ontdekking die ik aan het eind van de vorige eeuw deed. Ik wilde niets meer weten van grote alomvattende utopische projecten, zoals het communisme. Ik wees alle utopieën fel af. Dat gold ook voor het ongebreidelde kapitalisme waarover ik later, ten tijde van

de kredietcrisis, een kritisch boek schreef: *De utopie van de vrije markt* (2010). Het neoliberalisme was net zo goed utopisch geïnspireerd en leidde net zo goed tot een dystopische wereld, zoals de financiële crash liet zien.

In die jaren ontdekte ik de utopische meent. Het verzet tegen grote utopieën als het communisme en het neoliberalisme presenteerde zich op zijn beurt ook als een utopie, met een verwijzing naar *the commons*. Maar er was een belangrijk verschil: dat verzet richtte zich alleen op *kleine* projecten en plannen, niet op de belofte van een totaal andere samenleving.

In die zin wil ik graag het begrip ‘utopie’ blijven gebruiken. Het stimuleert mensen om naar een andere, betere toekomst te kijken. De utopische meent die ik op het oog heb is misschien wel, juist door de beperktheid ervan, ‘de goede plaats’ die More op het oog had. Het is de aangewezen plek om de wereld een beetje beter te maken – met oog voor traditie, op lokaal niveau – en daarmee tegenwicht te bieden aan de alomtegenwoordige utopie van de vrije markt.

De academische meent

Voordat ik naar de – al dan niet utopisch geladen – mogelijkheden voor moderne meenten ga kijken, sta ik stil bij een herinnering die deze keer niet te maken heeft met een vakantie, maar met mijn werk. Na mijn eerste bezoek aan Berkeley verbleef ik nog twee keer, in Pennsylvania en Berlijn, in de kring van onderzoekers en medewerkers die Ivan Illich had opgebouwd. Die kring kon je, zo kreeg ik langzaam in de gaten, beschouwen als een soort academische meent.

Die gemeenschappen in de Verenigde Staten en Duitsland lagen in het verlengde van het destijds bekende instituut CIDOC, dat Illich had opgericht in Cuernavaca, Mexico. Hij nodigde op het CIDOC verwante wetenschappers vanuit de hele wereld uit om samen met hem bepaalde thema's te bestuderen, zoals onderwijs en gezondheidszorg. Dat betekende weken en soms maanden van gezamenlijk intensief discussiëren en schrijven. Tot de bekendste medewerkers behoorden de Franse filosoof André Gorz, de Braziliaanse pedagoog Paulo Freire, de Duitse ecodenker Wolfgang Sachs en de Belgische onderzoekster Valentina Borremans, die ook de scepter zwaaide op het CIDOC.

Meestal leverde deze samenwerking een artikel of

zelfs een boek op. Vaak verbond Illich zijn naam hieraan, maar ook de gastmedewerkers mochten de tekst, al dan niet gekoppeld aan hun eigen naam, vrijelijk gebruiken. Zelfs wanneer een tekst gedrukt was, bleef deze nog steeds vloeiend en open. Illich zelf en de bezoekers aan Cuernavaca konden zo'n tekst naar eigen inzichten aanpassen en veranderen. Ik begreep nu ook waarom de boeken van Illich, die ik in verschillende Europese landen gekocht had, ondanks hetzelfde onderwerp vaak sterk van elkaar verschilden. Voor de vertalingen waren kennelijk verschillende tekstversies gebruikt. Soms was een tekst helemaal door elkaar gegooid.

Dat eendrachtige werk werd grotendeels bekostigd door het taalonderwijs in het Spaans dat aangeboden werd aan Amerikaanse ontwikkelingswerkers. Na de opheffing van het CIDOC liet Illich zich graag uitnodigen door grote en beroemde universiteiten zoals Berkeley. Hij gaf daar drukbezochte colleges, ondersteund door zijn wetenschappelijke gasten die vaak werkgroepen begeleidden.

De gemeenschappen die zo gevormd werden, mogen met recht als *commons* worden gedefinieerd. Niet alleen het onderwijs, maar ook het huishouden was een gezamenlijke onderneming. Geïnteresseerde studenten konden na afloop van een college mee komen eten en drinken om 's avonds door te praten, maar dan werd ook van hen verwacht dat ze verantwoordelijkheid namen voor het koken of de afwas.

Jarenlang kreeg ik losse artikelen thuis gestuurd die afkomstig waren uit dit soort samenwerkingsverbanden.

den. Die artikelen mocht je vrijelijk gebruiken, vertalen of bewerken, zolang je de herkomst ervan maar aangaf. Collega's keken daar vreemd van op. Wetenschappelijke artikelen waren toch iemands persoonlijk eigendom, vonden die collega's. Ze werden ijverig geschreven voor de vakbladen, waarin ze jammer genoeg maar door zeer weinig wetenschappers gelezen werden. En dat de artikelen verschenen in verschillende versies, waaruit vrijelijk geciteerd kon worden, werd al helemaal als vreemd ervaren. Zelf vertaalde ik met mijn studentengroep uit Amsterdam de tekst 'Schaduwarbeid' die wij breed verspreidden toen Illich, als gast van koningin Beatrix, een lezing kwam houden in het Paleis op de Dam.

Genoeg nostalgie. Het zal duidelijk zijn dat mijn herinneringen stammen uit het pre-digitale tijdperk. In principe biedt het internet de mogelijkheid om onze vroegere gemeenschappelijke praktijken te intensiveren. Wikipedia kan worden beschouwd als een digitale voortzetting van onze communale praktijken van weleer. Dat lijfelijke betrokkenheid daarin heel belangrijk was, ervaren wij nu allemaal in de coronacrisis.

De gemeenschappelijkheid die ik meemaakte in de kring rond Illich, was altijd kortstondig. Om de paar jaar, soms zelfs om het jaar, verhuisden deelnemers naar een andere universiteit. De 'goede plaats' die zo ontstond, was steeds van metaforische aard. Die kreeg vooral gestalte in de maatschappelijke samenwerkingsverbanden tussen groepen talentvolle wetenschappers.

Hof van Twello

Van de academische meent als een metaforische ‘goede plaats’ ga ik over naar mijn tweede, zeer concrete voorbeeld van een hedendaagse meent. Gert Jan Jansen schreef een boek over het ontstaan van de Hof van Twello, een gemeenschappelijk landbouwbedrijf in de buurt van Deventer, onder de titel *Kleinschaligheid als alternatief* (2014). Daarin beschreef Jansen hoe hij, mede geïnspireerd door mijn boek *Het rijk van de schaarste* (1988), belangstelling kreeg voor het idee van de meent. Ook hij zag de meent of meente eerst als metafoor:

Ik zag plaatsen waar mensen tot zichzelf konden komen, tot hun partner of tot de natuur. De meente als een genezende plek in een hectisch geworden wereld. Toen ik er langer mee bezig was kreeg het steeds meer een fysieke invulling, als een plek waar net als vroeger gewassen geteeld of verzameld zouden kunnen worden, dieren geweid, hout gesprokkeld.

Op een voormalig boerenbedrijf in de IJsselvallei begon Jansen een moderne meent te ontwikkelen. Dat ging in het begin moeizaam. Hij zocht vooral samenwerking met andere organisaties die ondersteuning

>>>> 33

konden geven en die onderdelen als bijvoorbeeld de horeca gingen exploiteren. Dat ging gepaard met veel vallen en moeizaam opstaan. Het gemeenschappelijke model dat Jansen voor ogen had, werd nauwelijks gedeeld:

De meente leefde alleen bij mijzelf, voor de deelnemende bedrijven was het gewoon een mooie plek om hobby's te bedrijven of makkelijk geld te verdienen.

Die bedrijven brachten hun medewerkers niet op de hoogte van het gedachtegoed van de meent. Voor zover medewerkers de term kenden, legden ze het idee van gemeenschappelijkheid vaak uit

in de zin dat alles van de Hof van Twello voor iedereen beschikbaar moest zijn, zonder dat er wat tegenover gesteld hoefde te worden. Dat ging van gratis koffie en thee tot het gebruik van de ontvangstruimtes.

Omdat Jansen geen duidelijk doel had vastgelegd en nog geen zicht had op een goede organisatiestructuur, ging elke deelnemende organisatie haar eigen weg. Dat was kenmerkend voor een bedrijf in de kapitalistische economie, stelt Jansen:

Zo makkelijk mogelijk je doelen halen tegen zo laag mogelijke kosten. Ik kon dat mensen in die organisaties moeilijk kwalijk nemen – zo werkt de wereld nu eenmaal.

De samenwerking met de meeste organisaties werd beëindigd. Jansen moest een tweede poging wagen om te ontdekken hoe de meent in de moderniteit gestalte kon krijgen. Centraal in zijn nieuwe opzet staat het begrip ‘actief recht’. Daar was in de eerste poging geen sprake van geweest. In het beste geval was de betrokkenheid teruggebracht tot geld in de vorm van huur. Nu wilde Jansen naast een economisch contract ook een sociaal contract, zoals dat gold in de traditionele meent.

Bij zijn tweede poging richtte hij zich daarom tot individuen, van wie fysieke betrokkenheid werd gevraagd. In zijn terugkerende formulering heette dat: ‘Je krijgt wat, maar je moet er ook wat voor doen.’ Deelname aan de Hof van Twello was en is daarom nooit vrijblijvend: ‘Het is iets gemeenschappelijks waaraan je niet anoniem kunt deelnemen.’ Behalve voor hun eigen moestuin, waarop ze het gebruiksrecht hebben, moeten de deelnemers zich ook verantwoordelijk voelen voor de hele meent.

In zijn beschrijving van de ontwikkeling van de Hof van Twello als een kleinschalig, lokaal gericht landbouwbedrijf onderstreept Jansen dat de uitwerking van zijn ideeën ‘louter gebaseerd is op praktijkervaring’. Met veel geduld moest hij leren hoe de regels van de historische meent in onze moderne samenleving konden worden toegepast. Dat gebeurde bijvoorbeeld via duidelijke onderlinge afspraken. In een bijlage bij zijn verhaal geeft hij de tekst van ‘de meente-moestuin-overeenkomst die iedere deelnemer moet ondertekenen’.

Een deelnemer krijgt bijvoorbeeld het recht om een eigen moestuin te onderhouden op de grond van de Hof van Twello, maar dan moet hij wel op minimaal de helft hiervan producten telen die bestemd zijn voor de winkel. Ook moet hij meedoen aan het gemeenschappelijk onderhoud van wegen, houtwallen en afrasteringen. Houdt hij zich niet aan de afspraken, dan kan hem met onmiddellijke ingang het gebruik van de grond worden ontzegd.

In een andere bijlage over de omzet en de personeelskosten blijkt dat het kleinschalige organisatie-model van de nieuwe meent financieel houdbaar is. Dat is een goede reden voor Jansen om een realistische schets te geven van een op kleinschaligheid gebaseerde economie van samenwerkende nieuwe meenten. Die economie kan zeker niet onze bestaande economie vervangen, maar is een welkome aanvulling daarop.

Het verrassende is dat deze nieuwe meent een onverwachte, niet geplande uitstraling heeft naar andere nieuwe meenten. Zo ontstaat er een 'meent van het landschap' die even kleinschalig als aantrekkelijk is, een 'meent van landbouwkennis' die Jansen als wetenschapper heeft ontwikkeld en een 'meent van gezondheid' die is gebaseerd op eigen verbouwd voedsel als bron. Jansen verwijst er niet naar, maar ik kan het niet laten om hier op te merken dat Illich in *Medical Nemesis*, zijn kritiek op de gezondheidszorg, dezelfde soort ideeën over 'gezondheid als een gemeenschappelijk gedragen activiteit' heeft ontwikkeld.

Ik schreef indertijd het voorwoord bij het pleidooi

van Jansen voor een nieuwe meent. Als theoreticus erkende ik dat ik uiterst dankbaar was voor dit boek uit de praktijk. Voor mij bekrachtigde het een lange zoektocht naar *the commons*. Ik herhaal hier de laatste zin uit mijn voorwoord:

Het is fantastisch om dankzij dit boek te ervaren dat de traditie van de meent kan herleven in talloze nieuwe vormen en praktijken.

De utopische meent

Jansens boek *Kleinschaligheid als alternatief* heeft een opmerkelijke ondertitel: *Nieuwe meentes in een nieuwe economie*. Naar aanleiding van die ondertitel hebben er stevige discussies plaatsgevonden over de vele projecten die onder de term ‘nieuwe meentes’ zouden kunnen vallen. Tine De Moor, die onderzoek doet naar de wereldwijde beweging die *the commons* nieuw leven wil inblazen, meent dat dit Engelse woord tegenwoordig te lichtvaardig wordt gebruikt.

Jansen bleek het in hoofdlijnen eens te zijn met De Moor. Maar hij was strenger in de leer over de begripsbepaling van de meent, die hij wilde laten aansluiten bij zijn eigen kleinschalige project. De oude regels van de meent, die hij deels had herontdekt in de Hof van Twello, waren volgens hem als organisatie-model van kleinschaligheid bepalend voor het gebruik van deze term.

In navolging van Jansen en De Moor maak ik graag gebruik van de term ‘meent’ om het soort kleinschalige ontwikkelingen waar het mij om gaat, aan te duiden. Tot nu toe heb ik ook de termen ‘gemeenheid’, ‘gemeenschappelijkheid’ en ‘commons’ gehanteerd. Tegelijkertijd wil ik de term meent een utopische dimensie geven die haar uittilt boven de traditionele

meent. De openheid naar de toekomst kan ons helpen een nieuwe inhoud te ontdekken.

Vandaar mijn keuze voor 'de utopische meent'. Maar als we de term in deze zin willen gaan gebruiken, dan moeten we de betekenis ervan wel sterk uitbreiden. Mijn etymologisch woordenboek vermeldt bij 'meent' alleen dat het woord in het oosten van ons land de naam voor 'gemene weide' en 'gemene heidegrond' is. Dat is veel te mager voor mijn doel. Ik stel voor om 'meent' te gebruiken als een normale vertaling van het veel wijdere begrip *commons*. Ik neem het risico graag voor lief dat de meent een nieuwe hype wordt, zoals dat met de Engelse term is gebeurd.

Bij die betekenisuitbreiding hoort een passende werkwoordsvorm. In Engelstalige teksten wordt veelvuldig gesproken van *commoning*. In algemene zin duidt dit werkwoord aan hoe mensen zich op en rond *the commons* gedragen, hoe ze ermee omgaan. Aan het begin van dit essay gaf ik al aan dat het gedrag van mijn vrouw en mij als wandelende toeristen in de Queyras veranderde door de eisen die de historische meent daar stelde. Waren we daar aan het meenten? Nodigt Gert Jan Jansen zijn lezers uit om te gaan meenten? Doe ik nu ook een oproep aan lezers om te gaan meenten? Het zou mooi zijn als na enige tijd veel mensen zullen begrijpen wat ik hiermee bedoel.

Laten we gaan meenten!

Gebruikte literatuur

Achterhuis, Hans, *De utopie van de vrije markt*, Rotterdam, Lemniscaat, 2010

Achterhuis, Hans, *Koning van Utopia*, Rotterdam, Lemniscaat, 2016

Achterhuis, Hans, *Het rijk van de schaarste*, Rotterdam, Lemniscaat 2018

De Moor, Tine, *The Management of Common Land in North West Europe, c. 1500-1850*, ed. by Martina De Moor, Leigh Shaw-Taylor & Paul Warde, Turnhout, Brepols, 2002

Groot, Hugo de / Hugo Grotius, *De iure belli ac pacis* (1625). Vertaald als *Le droit de la guerre et de la paix*, Paris, Presses Universitaires de France, 1999

Illich, Ivan, *Medical Nemesis* (1974). Vertaald als *Het medisch bedrijf: Een bedreiging voor de gezondheid*, Baarn, Het Wereldvenster, 1975

Illich, Ivan, *Shadow Work*, London, Marion Boyars, 1981

40 >>>>

Illich, Ivan, *Gender*, New York, Pantheon Books, 1982

Jansen, Gert Jan, *Kleinschaligheid als alternatief: Nieuwe meentes in een nieuwe economie*, Utrecht, Jan van Arkel, 2014

Linebaugh, Peter, *Stop, Thief! The Commons, Enclosures and Resistance*, Oakland, CA, PM Press, 2014

Locke, John, *Second Treatise of Government*, 1689. Vertaald als *Over het staatsbestuur*, Amsterdam, Boom, 1988

Marx-Engels-Werke, dl 1, Berlin, Dietz, 1960 (1843)

Marx, Karl, *Das Kapital* (1872). Vertaald als *Het kapitaal*, Amsterdam, Boom, 2017

More, Thomas, *Utopia*, Amsterdam, Athenaeum-Polak & Van Genneep, 2016

Over Hans Achterhuis

De filosoof en theoloog Hans Achterhuis (1942) was de eerste Denker des Vaderlands en ontving de Pierre Bayle Prijs voor maatschappijkritiek. Eerder publiceerde hij de succesvolle boeken *De utopie van de vrije markt* en *Met alle geweld*, waarmee hij tot twee keer toe de Socrates Wisselbeker won voor het beste, meest prikkelende filosofieboek van het jaar.

‘Wie schrijft als filosoof,
schrijve persoonlijk of schrijve niet.’
– Hans Achterhuis

Over uitgeverij De Meent

De nieuwe lente brengt een nieuw geluid. Een geluid voor ons allemaal.

In deze coronaperiode waarin velen nadenken over een reset van de bestaande maatschappelijke verhoudingen, is de tijd rijp voor een 'literaire uitgeverij nieuwe stijl'. Onze uitgeverij is een platform voor inspirerende, originele en vooral goedgeschreven fictie en non-fictie, toegankelijk voor een groot lezerspubliek.

We hebben de uitgeverij vernoemd naar een bekende winkelstraat in het hart van Rotterdam: de Meent. Precies op die plek bevond zich in de Middeleeuwen een meent, een stuk weidegrond dat werd beheerd voor de hele gemeenschap. Dat is het ondernemersmodel waar wij anno 2021 doelbewust voor kiezen: uitgeverij De Meent is voor ons allemaal.

Om de oprichting van de uitgeverij luister bij te zetten, brengen we een gratis boekje uit dat u nu in handen heeft. Hierin pleit filosoof Hans Achterhuis voor het realiseren van de hedendaagse meent (*the commons* in het Engels) als een levensvatbare utopie. De kracht van de meent is dat het een kleine utopie is, op menselijke maat gesneden, in tegenstelling tot grote utopieën die de hele maatschappij willen beheersen

en maar al te vaak uitmonden in een dystopische wereld, een ‘slechte plaats’ waar niemand wil wonen.

Achterhuis schrijft in zijn essay onder meer over de ‘academische meent’ van Ivan Illich. Een prachtig voorbeeld. In die geest willen wij verder filosoferen over de ‘literaire meent’ als een domein waarin literaire fictie en non-fictie beschikbaar wordt gemaakt voor het algemene publiek. Om te beginnen doen wij, geïnspireerd door Achterhuis, vanuit onze eigen Meent dit boekje cadeau aan een groot aantal boekenliefhebbers in heel Nederland en Vlaanderen.

Als een ‘klein-utopische’ uitgeverij zijn wij in staat om extra te investeren in die zaken die werkelijk bijdragen aan de literaire kwaliteit en het succes van een boek. Wij hebben de slagkracht om ons persoonlijk en gedurende langere tijd in te zetten voor onze schrijvers en illustratoren – niet alleen tijdens het creatieve proces, de wording van het boek, maar ook in de latere, minstens zo belangrijke fase van publiciteit en marketing. Ons motto is: wij geven geen boeken uit, maar mensen.

Het is tijd voor een nieuwe literaire uitgeverij in ‘de enige wereldstad van Nederland’, zoals Rotterdam ook wel wordt genoemd. Het is tijd voor De Meent.

Tijn Boon & Michiel Houdijk

De boeken van De Meent

Literaire fictie en non-fictie

Voorjaar 2021

Voor meer informatie over deze boeken:
www.uitgeverijdeemeent.nl

Walter Dornstedt – YMCA

Choquerende roman over high tech en lage driften

YMCA is een roman met een navrante urgentie. In het hart van het verhaal staan de levenshouding (noem het moraal) en het gedrag van een 49-jarige uitgerangeerde ICT-marketeer, Clemens Osterhaus. Met koortsachtige verwachtingen gaat hij naar Las Vegas om een nieuw, voor hemzelf uitermate lucratief ICT-product op de markt te brengen dat hij *YMCA* heeft genoemd: *You Must Choose – pauze – Always*. Als hij door list en bedrog probeert het lot in eigen hand te nemen, neemt het verhaal een dodelijke wending.

trendphilosopher.com

Verschijnt in februari | ISBN 978 90 831 1253 4
320 blz. | € 22,50

>>>> 45

Sander de Kramer – Welcome to the jungle

Hoe een straatjongen uit Rotterdam in het rijtje kwam met Mandela, Gorbatsjov en de Dalai Lama

Sander de Kramer gaat tot het uiterste voor zijn idealen. Als hoofdredacteur van het *Straatmagazine* begaf hij zich in de ‘stadsjungle’ van Rotterdam, toen hij zijn huissleutels inleverde en vrijwillig een maand lang op straat leefde. Op Sumatra ging hij op zoek naar de Orang Rimba, een inheemse stam die ernstig in zijn voortbestaan wordt bedreigd, omdat het oerwoud wordt vernietigd door de houtindustrie. In Sierra Leone haalde hij eigenhandig, soms met gevaar voor eigen leven, een groot aantal oorlogswezen uit de diamantmijnen waar ze als slaven moesten werken voor onze sieraden.

sundayfoundation.nl | fourfreedom.nl

Verschijnt in maart | ISBN 978 90 831 1252 7
48 blz. | € 6,99

Sander de Kramer – Van miljonair tot krantenjongen

Nieuwe, volledig herziene editie

‘Achter iedere dakloze schuilt een aangrijpend levensverhaal. In dit boek vertellen ooit succesvolle mensen hoe zij door een bizarre speling van het lot op straat zijn terechtgekomen. Bladerend door *Van miljonair tot krantenjongen* zult u door alle mogelijke emoties worden overvallen. Maar één ding weet ik zeker: als u het boek straks uit heeft, zult u nooit meer met dezelfde ogen naar zwervers kijken. En u zult ook nooit meer zeggen: “Dat zal mij niet overkomen.”

– Sander de Kramer

Verschijnt in april | ISBN 978 90 831 1257 2
224 blz. | € 22,50

Wim de Bundel – Geven is leven

Een optimistische reis naar goud en geluk

Hoe ontwikkelde Delta Lloyd zich van rode-lantaandrager tot de onbetwiste nummer 1 onder de pensioenverzekeraars? Wat is het geheim achter dit succes en wat kunnen we hiervan leren, zowel zakelijk als privé? Wim de Bundel liet zich inspireren door olympische sporters en topondernemers – grote geesten die niet alleen tegenslagen overwonnen, maar ook ruimhartig hun inzichten deelden met anderen. ‘Wat is de activiteit die ervoor zorgt dat je gezonder, gelukkiger en succesvoller bent? Juist ja: geven. Geven is leven.’
gevenisleven.nl

Verschijnt in maart | ISBN 978 90 831 1256 5
fullcolour | 320 blz. | € 24,99

zo helpt poëzie

101 gedichten over de zorg

Samengesteld en ingeleid door Bert Keizer

Deze bundel bevat de mooiste, meest intieme gedichten over thema's waar mensen in de zorg mee te maken hebben: geboorte en kinderziekten, lichamelijk en geestelijk lijden, sterven en zorg voor de nabestaanden. Bert Keizer heeft toegankelijke ‘zorgpoëzie’ uitgezocht van dichters als Herman De Coninck, Gerrit Achterberg, Judith Herzberg, Menno Wigman, Myrte Leffring, Willem Elsschot en Tsead Bruinja. Er is voor elk wat wils en dat maakt *zo helpt poëzie* tot een ideaal geschenkboek.

Verschijnt in mei | ISBN 978 90 831 1254 1
192 blz. | € 19,99

Raoul de Jong – Iedereen kan dansen!

Een muzikaal sprookje

Iedereen kan dansen! is een boek dat je niet vaak tegenkomt: een muzikaal sprookje dat je de kans geeft om vanuit je luie stoel alles te doen wat we momenteel niet mogen in de echte wereld: reizen, avonturen beleven, dansen en het leven vieren. Raoul de Jong brengt een ode aan degenen die hem hebben geïnspireerd: zijn oma en opa met wijze levenslessen, zijn alleenstaande hippimoeder, de depressieve vrienden uit Schiedam, de musicalsterren op Broadway, zijn grote literaire voorbeelden, zijn Italiaanse geliefde Gianluca en zijn eigen Surinaamse vader. Samen dansen zij de sterren van de hemel.

raouldejong.nl

Verschijnt in mei | ISBN 978 90 831 1250 3
fullcolour | 224 blz. | € 24,99

Bright Richards & Margriet Stuurman – The Bright Side of Life

Een verhaal over vluchten en opnieuw beginnen

In dit boek laat theatermaker Bright Richards ons de wereld zien vanuit zijn bijzondere perspectief – zijn eigen, onvreemdbare ‘side of life’. Tijdens de bloedige burgeroorlog in Liberia stond hij oog in oog met een kindsoldaat die hem wilde doodschieten. De enige reden waarom hij dit incident overleefde, was het feit dat hij werd herkend als BL’er – Bekende Liberiaan. Hij had in die tijd zijn eigen programma op de nationale tv. Hij ontvluchtte zijn land en kwam in 1991 in Nederland terecht. In 2004 richtte hij een organisatie op om oude en nieuwe Nederlanders met elkaar te verbinden: New Dutch Connections.

newdutchconnections.nl

Verschijnt in juni | ISBN 978 90 831 1255 8
fullcolour | 224 blz. | € 22,50